

STOWARZYSZENIE KSIĘGOWYCH W POLSCE
RADA NAUKOWA

ZESZYTY NUMER 107 (163)
TEORETYCZNE
RACHUNKOWOŚCI

WARSZAWA 2020

Spis treści / Table of contents

Anna Szychta, Justyna Dobroszek, <i>Od Zespołu Redakcyjnego</i> – Editorial.....	7
Marek Kawacki, <i>Model biznesowy w raportowaniu informacji niefinansowych. Wyniki badania wybranych polskich spółek giełdowych</i> – Business model in non-financial information reporting. Research results of selected Polish listed companies	11
Marta Kawczyńska, <i>Postrzeganie kompetencji specjalistów rachunkowości zarządczej w kontekście zmian otoczenia biznesowego przedsiębiorstw</i> – Perception of the competences of management accounting specialists in the context of changes in the business environment of enterprises	39
Z historii rachunkowości / Accounting history	
Mikołaj Turzyński, <i>Organizacja systemu rachunkowości w getcie łódzkim w latach 1940–1944. Perspektywa ofiar zagłady</i> Organization of the accounting system in the Lodz ghetto from 1940–1944. Approach of the victims of the extermination	71
Ze współpracy z zagranicą / International cooperation	
Soner Gokten, Yildiz Ozerhan, Pinar Okan Gokten, <i>The historical development of sustainability reporting: a periodic approach</i> – Historia rozwoju sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju: podejście okresowe.....	99
W kierunku umiędzynarodowienia / Towards internationalization	
Jerzy Gierusz, Karolina Dąbrowska, <i>Fair value in the measurement of assets and liabilities of selected banks</i> – Wartość godziwa w wycenie aktywów i zobowiązań wybranych banków	119
Olga Martyniuk, Teresa Martyniuk, <i>The application of simplified financial reporting for micro and small enterprises in Central and Eastern Europe</i> – Zastosowanie uproszczonej sprawozdawczości finansowej dla mikro i małych przedsiębiorstw w Europie Środkowo-Wschodniej	137
Ewa Wanda Maruszewska, <i>The effect of agency relationship and individual ethical ideology on decision duplication with regard to questionable accounting policy choice. An experimental study</i> – Wpływ relacji agencji i indywidualnej ideologii etycznej na powielanie decyzji dotyczących wątpliwego wyboru polityki rachunkowości. Badanie eksperymentalne	159

Call for papers for the special issue of <i>Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości</i> in 2021 entitled <i>Ethical Issues in Accounting in Prosperity and a Financial Crisis</i>	183
Informacje dla autorów	187
Instructions for authors	197

Model biznesowy w raportowaniu informacji niefinansowych. Wyniki badania wybranych polskich spółek giełdowych

MAREK KAWACKI

Streszczenie

Celem artykułu jest ustalenie zakresu i formy informacji ujawnianych przez podmioty w ramach pojęcia model biznesowy na podstawie ujawnień informacji niefinansowych w raportach rocznych 14 spółek należących do indeksu WIG20. Badanie, któremu poddano 28 raportów rocznych za 2017 i 2018, polegało na przeanalizowaniu ujawnień informacji o modelu biznesowym oraz analizie zawartości raportów rocznych spółek i sprawdzeniu zakresu i treści ujawnianych informacji w segmencie raportu dotyczącym modelu biznesowego. Do jego przeprowadzenia wykorzystano metody analizy opisowej, analizy porównawczej oraz dedukcji. Wyszczególniono 22 rodzaje informacji niefinansowych systematycznie ujawniane, dotyczące modelu biznesowego. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że informacje o modelu biznesu ujawniane w raportach rocznych mogą być porównywalne między podmiotami oraz mogą i często już są porównywalne w czasie – w przypadku gdy ten sam podmiot raportuje dane informacje na przestrzeni dwóch różnych lat. Ponadto stwierdzono, że w zbiorze raportowanych informacji o modelu biznesowym pojawiła się wyraźna część wspólna występująca u wszystkich przebadanych spółek, a którą były informacje o łańcuchu tworzenia wartości. Artykuł jest rezultatem oryginalnego badania empirycznego, jednego z pierwszych dotyczących analizy informacji niefinansowych ujawnianych obligatoryjnie przez polskie spółki po roku 2018, i uzupełnia lukę w badaniach naukowych nad obligatoryjnym ujawnianiem informacji o modelu biznesu w raportach rocznych.

Abstract

Business model in non-financial information reporting. Research results of selected Polish listed companies

The purpose of the article is to determine the scope and form of information currently disclosed by entities under the concept of a "business model" based on the disclosure of non-financial information in the annual reports of fourteen WIG20 index companies. The study involved analysing disclosures about the business model, analysing the content of annual reports of companies, and checking the scope and content of the disclosed information in the section of the report regarding the business model. In total, 28 annual reports for 2017 and 2018 were analysed. The survey included 22 types of non-financial information systematically disclosed under the definition of "business model". The study used descriptive analysis, comparative analysis, and deduction methods. As a result of the research, it was found that information on the business model disclosed in annual reports can be comparable between entities and can be and often already are comparable over time – when the same entity reports the information over two different years. In addition, it was found that in the set of reported information about the business model, there was clearly a common part in all the surveyed companies, which was information on the value creation chain. The article is the result of an original empirical study and closes the gap in scientific research on the mandatory disclosure of information about the business model in annual reports. The survey is one of the first attempts to analyse non-financial information compulsorily disclosed by Polish companies after 2018.

Postrzeżenie kompetencji specjalistów rachunkowości zarządczej w kontekście zmian otoczenia biznesowego przedsiębiorstw

MARTA KAWCZYŃSKA

Streszczenie

Celem artykułu jest określenie zakresu cech osobowości oraz umiejętności, jakie posiadają specjaliści rachunkowości zarządczej zatrudnieni w przedsiębiorstwach w Polsce. Poprzez porównanie uzyskanych wyników z rezultatami analogicznego badania z 2015 roku, artykuł ten ma także na celu przedstawienie kierunku zmian w zakresie kompetencji wymaganych od controllerów w organizacjach w Polsce. Dla realizacji celu badawczego przeprowadzone zostało badanie przy użyciu kwestionariusza ankiety. Do analizy wykorzystano 143 poprawnie wypełnione kwestionariusze. Wyniki badania wskazują, że do najistotniejszych cech osobowości i umiejętności, jakie powinien posiadać specjalista rachunkowości zarządczej, należą zaangażowanie, uczciwość i obiektywność oraz umiejętności analityczne. Wśród wymagań dotyczących przygotowania zawodowego największe znaczenie przypisano znajomości narzędzi informatycznych, wiedzy o rachunkowości zarządczej oraz szerokiemu rozumieniu biznesu. Porównanie wyników aktualnego badania z wnioskami badania z 2015 roku pozwala na stwierdzenie, że zmiany w zakresie kompetencji controllerów zatrudnionych w przedsiębiorstwach w Polsce w dużej mierze podążają zgodnie za światowym trendem wynikającym z ewolucji otoczenia biznesowego organizacji.

Abstract

Perception of the competences of management accounting specialists in the context of changes in the business environment of enterprises

The purpose of the paper is to determine the scope of personal qualities and professional skills of management accounting specialists in enterprises in Poland. By comparing the results obtained with the results of an analogous survey from 2015, this paper also aims to present the direction of changes in terms of competences required from controllers in organizations in Poland. To achieve the research objective, a study was conducted using a questionnaire. 143 correctly completed questionnaires were used for the analysis. The results of the study indicate that the most important personal qualities that a management accounting specialist should have include commitment, integrity and objectivity, and analytical skills. Among the requirements for professional preparation, the most important was the knowledge of IT tools, knowledge of management accounting and the broad understanding of business. Comparison of the results of the current survey with the conclusions of the 2015 survey allows to state that changes in the scope of competences of controllers employed in enterprises in Poland largely follow the global trend resulting from the evolution of the organization's business environment.

Z historii rachunkowości / Accounting history

Organizacja systemu rachunkowości w getcie łódzkim w latach 1940–1944. Perspektywa ofiar zagłady

MIKOŁAJ TURZYŃSKI

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie wyników badania dotyczącego organizacji systemu rachunkowości w getcie łódzkim (Litzmannstadt Getto) w latach 1940–1944. W wyniku badania ustalono, że system rachunkowości w getcie łódzkim był w wysokim stopniu uporządkowany z rozbudowaną wewnętrzną strukturą, co pozostawało w sprzeczności z warunkami funkcjonowania żydowskiej dzielnicy zamkniętej. Przeprowadzono badania z wykorzystaniem dokumentów archiwalnych, pochodzące przede wszystkim z Archiwum Państwowego w Łodzi, z zespołu Przełożony Starszeństwa Żydów w łódzkim getcie. W artykule przedstawiono m.in. charakterystykę dotychczasowego stanu badań, zastosowanego

podejścia badawczego, opis struktur administracji oraz przedsiębiorstw działających w getcie, badanie organizacji rachunkowości, rewizji finansowej, szkoleń z zakresu księgowości. Jako podejście badawcze zastosowano teorię społeczną Z. Baumana, dotyczącą kwestii racjonalności woli przetrwania. Artykuł jest, według wiedzy autora, pierwszą próbą zbadania organizacji systemu rachunkowości w getcie łódzkim, przeprowadzoną z perspektywy żydowskich księgowych.

Abstract

Organization of the accounting system in the Lodz ghetto from 1940–1944.

Approach of the victims of the extermination

The purpose of the article is to present research findings that deal with the organization of the accounting system in the Lodz ghetto. As a result of the research, it was found that the accounting system in the Lodz ghetto was characterized by a high degree of orderliness and an extensive internal structure, which were in conflict with the conditions of how the closed Jewish district functioned. Archival empirical research was carried out, covering mainly materials collected in the State Archives in Lodz. The article presents characteristics of the current state of research, an applied research approach, a description of the administrative structures and enterprises operating in the ghetto, an examination of how accounting was organized, financial audit, and training in accounting. Bauman's social theory regarding the rationality of the will to survive was used as the research approach. The article is, to the best of the author's knowledge, the first attempt to examine the organization of the accounting system in the Lodz ghetto, carried out from the perspective of the Jewish accountants.

Ze współpracy z zagranicą / International cooperation

The historical development of sustainability reporting: a periodic approach

SONER GOKTEN, YILDIZ OZERHAN, PINAR OKAN GOKTEN

Abstract

History is the main backbone of understanding the reasons behind developments, and sustainability reporting is one of the most important developments in accounting. In this sense, the purpose of this study is to provide a chronology of the historical development of sustainability reporting. The historical research method with a periodic approach was applied. This paper divides the development history of sustainability reporting into three main periods: the pre-standardization period, between 1962 and 1998, the standardization (institutionalization) period, between 1999 and 2016, and the post-standardization period, which started after 2016. In addition, based on events, three sub-periods are defined for the pre-standardization period. This paper is one of the rare studies in the literature that identifies the chronological process of sustainability reporting's historical development.

Streszczenie

Historia rozwoju sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju: podejście okresowe

Historia jest główną podstawą zrozumienia przyczyn rozwoju sprawy, a sprawozdawczość z zakresu zrównoważonego rozwoju jest jednym z najważniejszych etapów rozwojowych w rachunkowości. W tym kontekście celem artykułu jest przedstawienie chronologii historycznego rozwoju sprawozdawczości dotyczącej zrównoważonego rozwoju. Zastosowano metodę badań historycznych z podejściem okresowym. W artykule pokazano historię rozwoju sprawozdawczości dotyczącej zrównoważonego rozwoju w podziale na trzy główne okresy: okres przed normalizacją – lata 1962–1998; okres normalizacji (instytucjonalizacji) – lata 1999–2016 oraz okres po normalizacji, który rozpoczął się po 2016 roku. Ponadto dla okresu przed normalizacją określono trzy okresy cząstkowe na podstawie zdarzeń. Artykuł jest jednym z nielicznych opracowań w literaturze przedmiotu, który ukazuje chronologicznie historię sprawozdawczości dotyczącej zrównoważonego rozwoju.

W kierunku umiędzynarodowienia / Towards internationalization

Fair value in the measurement of assets and liabilities of selected banks

JERZY GIERUSZ, KAROLINA DĄBROWSKA

Abstract

The main purpose of this article is to determine the impact of changes in the fair value of assets and liabilities on the overall net result of selected banks listed on the Warsaw Stock Exchange. The research covered the consolidated financial statements of five banks, for the years 2014-2018. Methods of analyzing the literature on the subject, financial statements, and legal acts, including selected IFRS, were used. It has been shown that, on the one hand, fair value revaluations have a significant impact on the financial result of the described entities; on the other hand, the fair value in these entities is determined mainly at the 1st level of the hierarchy. This means that the basis for determining the fair value is observable prices on the market, and that the impact of subjective estimates on the financial result is small.

Streszczenie

Wartość godziwa w wycenie aktywów i zobowiązań wybranych banków

Celem głównym niniejszego artykułu jest ustalenie wpływu zmian wartości godziwej aktywów i zobowiązań na wynik całościowy netto wybranych banków notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Badaniami objęto skonsolidowane sprawozdania finansowe pięciu banków za lata 2014-2018. Posłużono się metodami analizy literatury przedmiotu, aktów prawnych, w tym wybranych MSSF oraz analizy sprawozdań finansowych. Wykazano, że z jednej strony przeszacowania wartości godziwej wywierają istotny wpływ na wynik finansowy opisywanych jednostek, z drugiej zaś wartość godziwa w tych podmiotach ustalana jest głównie na pierwszym poziomie hierarchii. Oznacza to, że podstawą wyznaczania wartości godziwej są ceny obserwowalne na rynku, a oddziaływanie subiektywnych szacunków na wynik finansowy jest niewielkie.

The application of simplified financial reporting for micro and small enterprises in Central and Eastern Europe

OLGA MARTYNIUK, TERESA MARTYNIUK

Abstract

Micro- and small enterprises (MSE) have come to constitute the most dynamic element of growth in the transition economies of Central and Eastern Europe (CEE). Only through transparent reporting and communicating information on sustainability work and performance can MSEs build their reputation and trust, attract new capital, and develop a competitive advantage. The paper aims to provide a cross-country analysis of the financial-reporting requirements concerning MSEs, a few years after the introduction of Directive 2013/34/EU. The paper focuses on the transposition of the Directive into the national laws of sixteen CEE-region countries. The objectives have been achieved through a systematic review of the current academic literature, and an analysis of national legislation and questionnaires developed for academics. It turned out that a country's political status does not affect the implementation of the Directive. Moreover, although the Directive allows countries to take the specific conditions of their markets into account when making decisions regarding the size thresholds and a simplified accounting regime, most CEE countries have applied standard definitions and requirements. As

a consequence, in almost all CEE countries, about 90% of entities may draw up abridged financial reports, which significantly limits the use of financial statements for decision making.

Streszczenie

Zastosowanie uproszczonej sprawozdawczości finansowej dla mikro i małych przedsiębiorstw w Europie Środkowo-Wschodniej

Małe i mikroprzedsiębiorstwa (MMP) okazały się najbardziej dynamicznym elementem wzrostu gospodarek Europy Środkowo-Wschodniej w okresie ich transformacji. Jednym z kluczowych obecnie problemów przedsiębiorstw sektora MMP tego regionu jest zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności w gospodarce globalnej. Nie jest ono jednak możliwe bez zaufania inwestorów i kredytodawców do informacji finansowych generowanych przez sprawozdawczość finansową tych przedsiębiorstw. Celem artykułu jest analiza porównawcza wymogów w zakresie sprawozdawczości finansowej sektora MMP i ocena stopnia implementacji zaleceń dyrektywy 13/34/EC do prawa krajowego w szesnastu krajach Europy Środkowo-Wschodniej o różnym poziomie transformacji gospodarczej. Informacje dotyczące rozwiązań w wybranych krajach uzyskano na podstawie przeglądu aktów prawnych, literatury przedmiotu oraz kwestionariuszy. Z badań wynika, że status polityczny kraju nie ma wpływu na zakres implementacji Dyrektywy do prawa krajowego. Ponadto, chociaż Dyrektywa zezwala krajom na uwzględnienie specyfiki danej gospodarki przy określaniu progów wielkości przedsiębiorstw i wymogów sprawozdawczych, większość krajów Europy Środkowo-Wschodniej zastosowała standardowe rozwiązania. W konsekwencji prawie we wszystkich tych krajach ponad 90% podmiotów to mikro jednostki raportujące w ograniczonym zakresie, co znacznie ogranicza wykorzystanie sprawozdań finansowych do podejmowania decyzji.

The effect of agency relationships and individual ethical ideology on decision duplication with regard to questionable accounting policy choice. An experimental study

EWA WANDA MARUSZEWSKA

Abstract

Recent studies confirm that the principal-agent relationship adversely affects managers' decisions. This study experimentally investigates willingness to copy a decision that is ethically suspect in both high and low adverse selection criteria. It revealed that when the agency problem was observed, the respondents were less eager to misuse accounting discretion within foreign currency. It showed that without adverse selection criteria, respondents behave unreflectively, duplicating a choice to the detriment of financial reporting. The findings were also compared with Forsyth's taxonomy of personal moral philosophies, which show that most respondents represent the situationist and absolutist orientation, while situationists and exceptionists are less prone to misbehave. It suggests that individual moral orientation has an unexpectedly small impact, whereas witnessing the agency relationship tends to make subjects duplicate the choice described in the scenario to a lesser degree. Idealists are more severe in ethical evaluation compared to relativists, although the majority of respondents, who did not observe adverse selection conditions, showed a high propensity to would duplicate the misconduct. The most important variable is the existence of adverse selection criteria, indicating that decision-making and the choice of professionals lie at the heart of accounting policy choice, and that further research should be considered.

Streszczenie

Wpływ relacji agencji i indywidualnej ideologii etycznej na powielanie decyzji dotyczących wątpliwego wyboru polityki rachunkowości. Badanie eksperymentalne

Literatura prezentująca wyniki badań eksperymentalnych w rachunkowości potwierdza, że występowanie relacji pryncypał – agent niekorzystnie wpływa na decyzje menedżerów. W artykule zaprezentowano wyniki eksperymentu, w którym badano skłonność do powielenia wątpliwego etycznie zachowania w sytuacji występowania/braku relacji agencji. Uzyskane wyniki wskazują, że wcześniejsza obserwacja niewłaściwego wyboru w ramach polityki rachunkowości przy występowaniu relacji agencji zmniejsza skłonność do powielenia dyskrecjonalnych wyborów w zakresie wyceny rozrachunków w walutach obcych. Wykazano też, że bez niekorzystnych kryteriów podejmowania decyzji respondenci zachowują się bezrefleksyjnie, powielając dokonany wybór ze szkodą dla sprawozdawczości finansowej. Otrzymane wyniki porównano z taksonomią osobistych filozofii moralnych Forsytha wykazując, że większość badanych to sytuacjonisci i absolutyści oraz sytuacjonisci i utilitaryści są najmniej skłonni do powielenia nieprawidłowej decyzji. Wyniki sugerują, że indywidualna orientacja etyczna ma bardzo mały wpływ, podczas gdy wcześniejsza obserwacja kwestionowanej decyzji w warunkach agencji zmniejsza skłonność badanych do powielenia decyzji. Idealiści są bardziej surowi w ocenie moralnej sytuacji w porównaniu z relatywistami, chociaż większość ankietowanych, którzy nie obserwowali negatywnych skutków relacji pryncypał – agent, wykazała wysoką skłonność do powielenia niewłaściwego zachowania. Najważniejszą zmienną jest występowanie relacji agencji wskazując, że podejmowanie decyzji i indywidualne wybory praktyków stanowią ważny element tworzenia polityki rachunkowości i wymagają badań.